

УДК 334.7.01

Сержанов В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
декан економічного факультету,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

У статті доведено й визначено, що для поступового відновлення економічного зростання національної економіки єдиною можливою виходом є фінансування за рахунок державних інвестицій. Подано оцінку результативності інвестиційної політики держави та дані щодо реалізації державних цільових програм, котрі фінансуються за рахунок державних інвестицій. За останні два роки лише 25% державних цільових програм було профінансовано та реалізовано в повному обсязі. Враховуючи стан інвестування державних коштів у фінансування державних цільових програм, проаналізували та виокремили комплекс системних недоліків у виконанні державних цільових програм, а також запропонували комплекс заходів щодо нівелювання негативних тенденцій в реалізації державної інвестиційної політики.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, структура національної економіки.

ОЦЕНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА

Сержанов В.В.

В статье доказано и определено, что для постепенного восстановления экономического роста национальной экономики единственным возможным выходом является финансирование за счет государственных инвестиций. Предоставлены оценка результативности инвестиционной политики государства и данные относительно реализации государственных целевых программ, которые финансируются за счет государственных инвестиций. За последние два года только 25% государственных целевых программ были осуществлены и реализованы в полном объеме. Учитывая состояние инвестирования государственных средств на финансирование государственных целевых программ, проанализировали и выделили комплекс системных недостатков в выполнении государственных целевых программ, а также предложили комплекс мер по нивелированию негативных тенденций в реализации государственной инвестиционной политики.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, структура национальной экономики.

EVALUATION OF RESULTABILITY OF THE STATE INVESTMENT POLICY

Serzhanov V.

It is proved in the article that for the gradual restoration of the economic growth of the national economy the only possible solution is financing through state investments. An assessment of the effectiveness of the investment policy of the state, testifies, disappointing data, regarding the implementation of state target programs, which are financed by public investment. Over the past two years, only 25% of state target programs have been funded and implemented in full. Taking into account the state of investment of state funds in financing of state target programs, a complex of system deficiencies in the implementation of state target programs was analyzed and identified, as well as a set of measures aimed at leveling up of negative tendencies in the implementation of state investment policy.

Keywords: investments, investment policy, structure of national economy.

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація спонукає до посилення фінансування всіх галузей та сфер економіки. Відповідно, більшість секторів сфер відчуває гостру потребу в збільшенні інвестицій. Нині залучення інвестиційних коштів від іноземних інвесторів обтяжене різного роду загальновідомими економічними та політичними обставинами. Тому для поступового відновлення економічного зростання національної економіки єдиною можливою виходом є фінансування за рахунок державних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних основ інвестування, їх структури та джерел здійснено в наукових працях таких відомих українських вчених, як, зокрема, М. Єрмошенко, С. Єрохін, А. Музиченко, А. Пересада.

Постановка завдання. Мета статті полягає в оцінюванні результативності інвестиційної політики дер-

жави, що обумовлено неефективністю використання державних інвестицій, про що свідчать дані щодо реалізації за останні два роки лише 25% державних цільових програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Від здійснюваної інвестиційної політики держави залежить її репутація на світових ринках та визначається її інвестиційна привабливість. Нині Україні доступна низка переваг в здійсненні інвестиційної політики, а саме високий потенціал національного ринку, доступ до джерел сировини, міжнародний імідж, вигідне географічне розташування тощо. Однак разом з перевагами у реалізації державної інвестиційної політики наявні й недоліки, котрих значно більше. Це і політична нестабільність, і порівняно невисокий індекс легкості ведення бізнесу (котрий дає інформацію інвесторам стосовно державного втручання в підприємницьку

діяльність), і рівень податкового навантаження, і регуляторні бар'єри. На жаль, цей перелік не є вичерпним та може бути продовженим.

Станом на 2016 рік за даними Світового банку Україна в рейтингу легкості ведення бізнесу посіла 83 місце. Це хоч і не перша десятка, однак значно краще, ніж в 2014 році, коли нашій країні було відведено 87 місце. Такого покращення вдалося досягнути за рахунок ключової реформи – спрощення реєстрації бізнесу, що підняло наші позиції на 40 пунктів. Зміст реформи полягав у скороченні часу на реєстрацію підприємства та скасуванні збору за державну реєстрацію бізнесу.

За останні п'ять років відбулися різкі коливання в сумах, що були залучені в економіку України з іноземних джерел. Дані рис. 1 засвідчують, що в 2015 році в національну економіку було залучено 43 371 млн. дол. США, що є найменшою величиною за останні п'ять років. В 2016 році ця сума трохи зросла, а саме на 3,27%, і становила 44 790,7 млрд. дол. США. Найбільшу суму іноземних інвестицій національна економіка отримала в 2013 році, що став піковим за останню п'ятирічку, та сума залучених інвестицій становила 58 156,9 млрд. дол. США. На жаль, в 2016 році Україні не вдалося досягти навіть рівня 2011 року, коли загальна сума прямих іноземних інвестицій становила 29 362,3 млрд. дол. США.

Впродовж 2011–2013 років спостерігалось зростання надходжень від прямих іноземних інвестицій, однак після 2013 року темпи залучення прямих іноземних інвестицій скоротилися. Цьому «сприяла» низка негативних екзогенних та ендогенних чинників політичного та економічного характерів, а саме воєнні дії на Сході країни, окупація АР Крим, інфляційні процеси, відсутність реформ тощо.

Не вдалося Україні уникнути проблеми під час здійснення державних інвестицій. Згідно з прийнятими нормативно-правовими актами у 2016 році передбачалась реалізація 29 державних цільових програм. З них 22 державні цільові програми, що передбачали інвестування за рахунок державних коштів, були схвалені постано-

вами Кабінету Міністрів України, а 7 державних цільових програм, що передбачали фінансування державним коштом, були затверджені Законами України.

Натомість на кінець 2016 року до Мінекономрозвитку було подано інформацію, що стосовно чотирьох державних цільових програм не було надіслано звітів про їх виконання, а шість державних цільових програм взагалі не були профінансовані.

Для порівняння наведемо інформацію щодо показника обсягу фінансування за планом та фактично здійснених (табл. 1).

Таблиця 1. Планові та фактичні показники фінансування державних цільових програм за рахунок бюджетних коштів різних рівнів (млрд. грн.)

	Показники обсягів фінансування	
	Планові	фактичні
Державний бюджет	44,6	18,5
Місцевий бюджет	3,4	1,3
Інші джерела	31,9	5,3
Разом	79,9	25,1

Джерело: складено автором

Під державними цільовими програмами розуміють пов'язаний за ресурсами, виконавцями і термінами реалізації комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, що забезпечують ефективне вирішення завдань в сфері державного, економічного, екологічного, соціального і культурного розвитку України.

Реалізація державних цільових програм відбувається за пріоритетними для країни напрямками. До таких належать сфера охорони здоров'я, соціально-культурна сфера, охорона навколишнього-природного середовища, сфера транспортної інфраструктури, функціонування органів влади. В табл. 2 наведена інформація щодо напрямів реалізації та фінансування державних цільових програм у 2016 році.

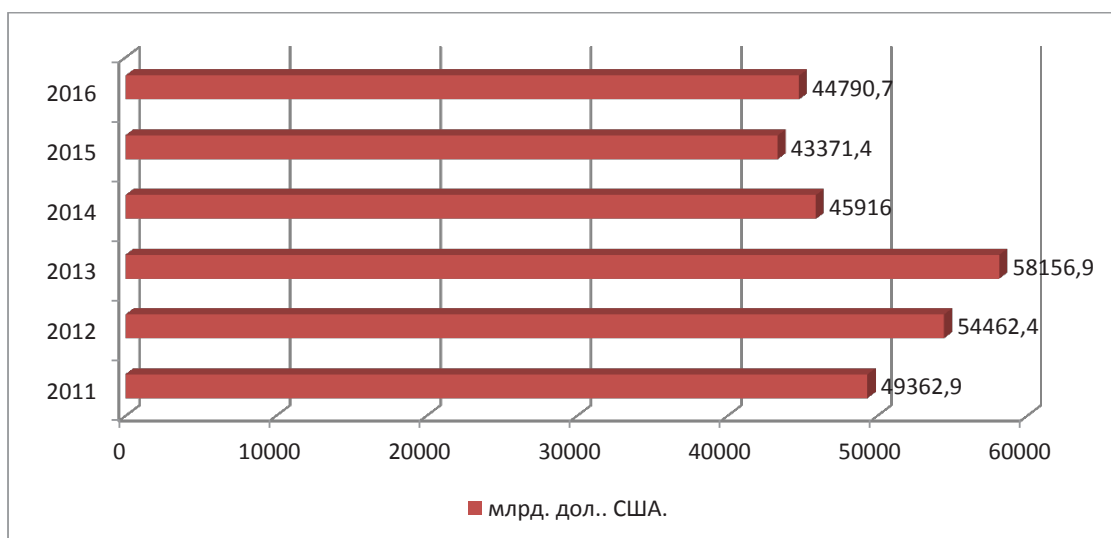

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україну за період 2011–2016 років

Джерело: побудовано автором

За даними табл. 2 можемо зробити висновок, що нині Україна найбільше зацікавлена в реалізації проєктів, що належать до сфери транспортної інфраструктури, воєнної безпеки та охорони здоров'я. На інвестування коштів у транспортну інфраструктуру виділені приблизно 44% коштів від загальної суми коштів державних цільових програм. Найменше державних інвестицій було виділено на функціонування органів влади та надання ними послуг – 2,4%.

В табл. 3 наведено детальний розподіл державних інвестицій у державні цільові програми за спрямо-

ваністю та порівняння за плановими та фактичними показниками у 2016 році.

Як видно з табл. 3, інвестування державних цільових програм не було профінансоване на 100 відсотків, виняток становить науково-технічна сфера, де перевиконання запланованих обсягів фінансування відбулося на 68,8%.

Ситуація з недостатнім державним інвестуванням спостерігається в Україні не перший рік. Провівши дослідження стану державного інвестування в державні цільові програми за період 2007–2017 років, отримали дані, що представлені на рис. 2.

Таблиця 2. Напрями реалізації та фінансування державних цільових програм у 2016 році

Сфера	Кількість державних цільових програм	Загальний обсяг (млрд. грн.)		Державний бюджет (млрд. грн.)		Місцеві бюджети (млрд. грн.)		Залучення інших джерел (млрд. грн.)	
		План	Факт	План	Факт	План	Факт	План	Факт
В управлінні Мінагрополітики	1	0,12	–	0,09	–	0,00	–	0,02	–
В управлінні Міненерговугілля	1	0,02	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00	0,01	0,00
В управлінні Мінінфраструктури	4	45,33	18,82	28,65	13,73	0,99	1,01	15,70	4,07
В управлінні Мінмолодьспорт	2	0,18	0,06	0,01	0,01	0,08	0,04	0,08	0,01
В управлінні Міноборони	3	1,92	0,02	1,90	0,02	0,00	0,00	0,02	0,00
В управлінні МОН	2	0,03	0,05	0,03	0,05	0,00	0,00	0,00004	0,00
В управлінні МОЗ	3	2,13	–	1,68	–	0,01	–	0,43	–
В управлінні Мінприроди	1	5,04	2,88	2,15	2,20	1,00	0,25	1,88	0,43
В управлінні Мінсоцполітики	2	1,46	1,12	1,46	1,12	0,003	0,00	0,00001	0,00
В управлінні Мінрегіонбуд	2	18,97	0,01	4,85	0,00	1,12	0,00	13,01	0,01
В управлінні Мін'юст	1	0,08	0,01	0,07	0,003	0,00	0,00	0,01	0,01
В управлінні Держенергоєфективності	1	0,89	0,86	0,89	0,86	0,00	0,00	0,00	0,00
В управлінні Держрибагентство	1	0,51	0,01	0,33	0,01	0,00	0,00	0,18	0,004
В управлінні ДКА	1	0,52	0,93	0,23	0,18	0,00	0,00	0,29	0,75
В управлінні ДАЗВ	1	0,00	0,06	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00
В управлінні НАНУ	1	0,04	0,01	0,02	0,01	0,00	0,00	0,02	0,01
В управлінні ДСНС України	1	2,62	0,26	2,18	0,23	0,18	0,01	0,26	0,03
В управлінні Дніпропетровська ОДА	1	0,04	0,01	0,04	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00
УСЬОГО	29	79,9	25,1	44,6	18,5	3,4	1,3	31,9	5,3

Таблиця 3. Розподіл державних інвестицій у державні цільові програми за спрямованістю та порівняння за плановими та фактичними показниками у 2016 році

ПЛАНОВИЙ РОЗПОДІЛ ДЦП ЗА СПРЯМОВАНІСТЮ			виконання планових обсягів фінансування	ФАКТИЧНИЙ РОЗПОДІЛ ДЦП ЗА СПРЯМОВАНІСТЮ			
Кількість	Сфера	Фінансування млрд. грн.		Кількість	Сфера	Фінансування, млрд. грн.	Частка від загального фінансування, %
9	Соціальна	3,9	30,5%	3	Соціальна	1,18	4,7
7	Економічна	64,5	30,5%	5	Економічна	19,7	78,3
6	Екологічна	8,9	36,4%	5	Екологічна	3,23	12,9
3	Оборонна	1,9	1,2%	2	Оборонна	0,02	
3	Науково-технічна	0,6	168,8%	3	Науково-технічна	0,99	4,1
1	Інші	0,1	16,9%	1	Інші	0,01	

Джерело: складено автором

Враховуючи стан інвестування державних коштів у фінансування державних цільових програм Міністерством економічного розвитку та торгівлі, проаналізували та виокремили комплекс системних недоліків у виконанні державних цільових програм. Серед основних були виділені такі:

– державні цільові програми так і не стали дієвим та ефективним інструментом розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць; вони виконують роль «формального документа з декларацією про наміри щось зробити»;

– в рамках планування та використання коштів державного бюджету не дотримуються повною мірою принципів пріоритетності вирішення проблеми; фінансові ресурси спрямовуються розпорошено;

– прогнозні обсяги фінансових ресурсів програми, зокрема коштів державного бюджету, не узгоджуються з реальними можливостями їх фінансування;

– всупереч вимогам пункту 29 Порядку програми не містять методики оцінки ефективності її виконання, що повинна бути розроблена державним замовником з урахуванням специфіки програми та кінцевих результатів;

– з боку державних замовників має місце формальний підхід до виконання вимог чинного законодавства у сфері розроблення та виконання державних цільових програм;

– відсутня можливість для здійснення контролю з боку громадськості;

– незадовільне звітування державних замовників (недотримання строків подання, інформація подається не в повному обсязі та не за всіма виконавцями);

– відсутність прозорого відображення у державному бюджеті видатків на фінансування державних цільових програм.

Для нівелювання цих негативних тенденцій в реалізації державної інвестиційної політики варто виділити такі заходи:

Рис. 2. Співвідношення планових та фактичних обсягів фінансування державних цільових програм протягом 2007–2017 років, млрд. грн.

Джерело: складено автором

– удосконалення процесу управління державними інвестиціями;

– державні гранти та концесійні позики;

– посилення фінансування інноваційно-наукових проектів;

– визначення пріоритетних напрямів державного інвестування.

Нині головною проблемою, що потребує невідкладного вирішення, є покращення ефективності використання державних інвестицій.

Висновки з проведеного дослідження. Моніторинг результативності інвестиційної політики держави засвідчив, що лише незначна частка інвестиційних проектів була профінансована в обсязі, заявленому в плані. Отже, оцінювання результативності державної інвестиційної політики має досить низьку оцінку. До причин, які привели до цього, варто віднести неефективне управління цими надходженнями, розпорошеність фінансування та відсутність стратегічно визначених пріоритетів.

Перспективами подальших наукових досліджень має стати інтеграція державної інвестиційної політики до загальнодержавної стратегії розвитку, а також забезпечення актуальності й ефективності заходів державної інвестиційної політики.

1. Гриценко Л. Галузеві аспекти вибору пріоритетів при державному інвестуванні / Л. Гриценко // Економіст. – 2012. – № 10. – С. 41–44.

2. Державні цільові програми. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk&tag=DerzhavniTsiloviProgrami>.

3. Затонацька Т. Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні / Т. Затонацька // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 86–94.

4. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства : [наук. монографія] / наук. ред. М. Єрмошенко, С. Єрохін. – К. : НАУ, 2008. – 216 с.

5. Світовий досвід створення інститутів розвитку: висновки для України (на прикладі державних банків розвитку) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/monitor/october09/02.htm>.

6. Соціально-економічний розвиток України за січень-липень 2017 року / Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Стан інвестиційної діяльності в Україні / Інвестиційна діяльність в Україні від 23 лютого 2016 року // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

8. Шут. С. Результативність та ефективність державних інвестицій: композиційний аналіз схем фінансування / С. Шут / Економічний аналіз. – 2013. – Т. 13. – С. 268–274.

E-mail: shkirka2002@ukr.net